

REVISTA

DEL

CENTRE DE LECTURA

ANY XI. — REUS, DESEMBRE DE 1930 — Núm. 212

Santuaris Marians de la Diòcesi de Tarragona

Montagut

Santuari de Valldossera

El nom d'aquest Santuari possiblement prové del temps de la Reconquesta cristiana. Està situat en una vall rierenca, en la qual s'han trobat, demés d'algunes lloses d'enterraments romans, infinitat d'ossos humans escampats per ací i per allà, provinents segurament de cadàvers abandonats després d'algun episodi guerrer, adreçat, certament, a foragitar els moros d'aquesta contrada. El temps ha convertit el terreny en ossera. Heus ací l'etimologia del nom.

El Santuari d'aquesta Verge cau fons tot i estar a 650 metres d'altitud sobre el nivell de la mar. S'enfonsa en una vall circumdada per un amfiteatre de comes ventrudes i de pujols llisos i botaruts, entre els quals l'esguard s'atura per a contemplar en els fondals i vessants un esquitxament de masies amb la vida apagada, al costat d'altres amb les xemeneies traient glopades de fum. Totes elles romanen damunt dels camps sembrats de dibuixos i de colors pàl·lids dels conreus, els quals formen un paisatge d'un to rogenc, il·luminat per la claror d'un sol esblaimat a l'hora que nosaltres el contemplarem. Enlloc no es veia una estridència ni un barranc esfereïdor, ni un encrestall de basarda.

Un grapatet de casetes formen tot el veïnat del llogarret de Valldossera. Està situat a un quart d'hora separat del Santuari, i als seus voltants es des-

enrotlla un paisatge muntanyós i amable alhora, que alguns en diuen Alt Penedès. Nosaltres ens hem atrevit a demanar una nova delimitació per tal de cercar nom més adient a aquests terrenys, la situació topogràfica dels quals s'escau més prop de la conca del Gaià que de la comarca del Penedès pròpiament dita. Corresponen a un buidat de la serra de Querol, sembrat de tossals de regular alçària, entre els quals sobresurt el Montagut, valent, afuat, amb una silueta gràcil que es retalla pulcra en la blavor del cel, igual que una monstruosa columna, al cim de la qual recolza la immensa volta del firmament.

De l'origen de l'ermita de Valldossera no se'n sap res de cert. Aquestes contrades foren repoblades durant el comtat de Borrell II, a mitjans del segle X, quan els cristians restauradors resseguien la línia del Llobregat per tal de cercar la del Gaià, i així anar acorralant la moreria cap a les muntanyes de Prades, on els sarraïns es feren forts fins a mitjans del XII.è segle, que foren foragitats pels exèrcits de Ramon Berenguer IV.

Aleshores, calia fer front a possibles escomeses dels alarbs, i per això hom construï castells en els turons més estratègics, entre els quals es compten el de Querol, el de Montagut i el de Montmell, en aquestes contrades. El primer, era pertinença de la baronia de Cervelló i, el segon, dels barons de la Llacuna. Ambdós estaven enclavats prop de Valldossera.

De l'atalaia del Castell de Montagut, aixecada a la punta de la cogulla i a 970 metres d'altitud, actualment gairebé no en queda rastre. Fou cedit en 1271 a en Guerau d'Alemanya i de Cervelló, amo i senyor del Castell de Querol. Aquest castell subsistí fins al segle passat, en què un episodi de la guerra anomenada dels set anys l'arborà amb pòlvora, després, però, d'haver-ne tret 28 matxos carregats de mobles. Avui, tot i el malmetament de les seves parets, aixecades arran de cingleres que cauen perpendiculars al riu Gaià, hom encara pot constatar la solidesa de construcció del castell de Querol.

Ara bé; la importància assolida per aquest castell evidentment havia d'influir en el desenrotllament d'un poble al seu entorn, i per això aquí malgrat la situació aventurada a prop d'una cinglera i entre vessants de difícil afermament, s'anaren bastint cases en completa llibertat fins a formar el poblat de Querol. En el punt més enlairat s'aixecà l'església.

Mentrestant, al pla de Montagut, sota mateix del castell abandonat i allà on els conreus són més fàcils, només s'aixecaven masoveries, per a subvenir les necessitats espirituals de les quals segurament hom bastiria, a mitjans del segle XIII, l'església de Montagut, que s'aguanta abandonada al peu de la muntanya d'aquest nom a 850 metres d'altitud. D'antuvi, aquesta església, fou sufragània de la parròquia de Querol, però ben aviat tingué rectoria pròpia, i fins arribà a tenir més de 500 filigresos escampats en les masoveries.

L'església de Montagut és d'una sola nau bastant gran, de planta romànica i de parets groixudes, al cim de les quals es desenrotlla una volta amb

MONTAGUT. Mare de Déu de Valldossera

MONTAGUT. Interior del Santuari, avui parròquia, de N. D. de Valldossera

MONTAGUT. Santuari de la Verge de Valldossera

Fotos. F. Blasi

MONTAGUT. Imatge d'aquesta
antiga parròquia

MONTAGUT. Interior de l'església

MONTAGUT. Vista de l'església

Fotos F. Blasi

arquacions gòtiques, esvelta i elegant. L'estat actual de l'obra indica una moderna transformació, perquè l'altar major és de guix sense pintar, els quatre altars també són de guix i dos d'ells, situats prop del presbiteri, estan buidats a les parets fetes de carreus descoberts en l'exterior, i tapats per groixuda capa de morter emblanquinat a l'interior. Al nivell de les mènsules on recolzen els arcs de la volta, circula un adornament neoclàssic, també de morter, que segurament tapa algún capitell esculturat de la primitiva edificació.

La grandiositat i solidesa de construcció d'aquesta església assenyala èpoques de floreixement, i fou aleshores quan possiblement s'edificà l'ermita de Valldossera, a una hora lluny en direcció cap al pla, i sota l'administració del caseriu i església de Montagut. De fet, aquesta ermita esdevingué el Santuari de Montagut, en el qual es venerava una imatge de la Verge trobada en aquell indret, i també s'hi venerava Sant Joan, per ésser patró de Montagut.

Es clar que aquestes dades només recolzen en suposicions, perquè els primers indicis de certesa de l'existència de l'ermita de Valldossera, comencen de trobar-se en el segle XVI, per l'existència d'un pergami mig esquinsat, en el qual es concedeixen indulgències als qui cooperin a l'engrandiment i embelliment de l'ermita.

Comptat i debatut, el cert és que als voltants de Valldossera s'aplegaren moltes masoveries i fins s'ha format un petit llogarret anomenat Bonany, mentre l'església de Montagut ha anat descendint de feligresia i, cada dia, s'ha vist més isolada. Algunes de les masoveries dels voltants anaren queient sota el pes de les males anyades o dels costums moderns. La soledat esdevinguda per aquest abandonament, ocasionà alguns trasbalsos dolorosos a la rectoria, en un dels quals el rector Josep Redon i Molins fou maltractat, robat i cruelment assassinat el dia 7 de març de 1869. Hom el suposava ric, puix que demés dels 500 filigresos de riques pagesies que li aportaven el seu òbol, la rectoria posseïa excel·lents terrenys de conreu que produïen bones collites de blat, i de vegades aquestes eren tan abundoses, que alguns anys fins el chor de l'església calia utilitzar per graner.

Amb això vingué la reforma parroquial de l'any 1869, la qual dugué una sèrie de trasllats i supressions en l'arquebisbat de Tarragona. Sospesant les causes del floreixement de Valldossera, per una banda i, per l'altra, la soledat persistent de la parròquia de Montagut, era lògic que es decretés el traspass d'aquesta rectoria a l'ermita de Valldossera i, d'aleshores ençà, l'antie Santuari, fins aleshores sufragani de Montagut, actua de parròquia d'ambdós llogarrets.

Entre els veïns de l'antiga parròquia encara subsisteix l'enrenou mogut per tal trasllat, els quals, degut a continuades peticions, aconseguiren un vicariat independent en certs actes. Però, tanmateix, la vida en indret tan so-

litari, les terres de l'església de Montagut mig abandonades i l'escassetesa de masoveries properes feren impossible la permanència del vicari a Montagut i l'Arquebisbe disposà que el rector de Valldossera, cada quinze dies, pugui a dir missa a l'antiga església.

Aquest arranjament no fou del beneplàcit dels actuals obrers de l'extingida parròquia i, per tant, Magí de la Costa, Boada, el Ros dels Gaians i Rovira, en representació del veïnat, no s'avingueren a perdre la supremacia parroquial i encara furguen avui pel seu restabliment. Ells conserven algunes valuoses relíquies, una de les quals, que consisteix en una magnífica creu gòtica de plata daurada, possiblement del segle XV i provinent de Santes Creus; en el moment en què escrivim aquestes ratlles està dipositada en una societat bancària de Valls. Ara com ara, aquells majorals resisteixen a traspasar a la nova parròquia, com de dret li pertoca, les pertinences de Montagut.

Les imatges de l'església de Montagut són d'escàs mèrit artístic, llevat de la Verge del Roser, que el rector de Valldossera, amb bon encert, recentment ha traslladat a la seva parròquia per tal d'evitar la possible cobejança d'algun despreocupat. Cal reconèixer que l'estat d'abandó de l'església de Montagut fins fa témer per la desaparició total de l'obra i pel desmembrament de la feligresia. La casa rectoral va esfondrant-se de mica en mica, les masoveries annexes es van tancant l'una darrera l'altra perquè la gent baixa a ciutat, els terrenys llindants cada dia esdevenen més ermots i tot plegat pren un caire que punyeix l'ànima.

Mentrestant, Valldossera s'afanya a conservar i augmentar la seva parròquia. L'església — ex-ermitori — està florent dintre l'aire de senzillesa, pròpia d'aquests indrets. L'exterior és humil, sense ornaments; l'interior forma una nau d'estil neoclàssic, ben proporcionada i ornamentada amb gust. Sembla que la reforma de l'església de Montagut influí en les obres de la llavors ermita de Valldossera. Però la preponderància d'aquesta, ja sigui per la situació, ja sigui per la devoció a la Verge, ha produït un major esclat d'embelliment vers la pròpia església, baldament aquesta esdevingui més petita que la de Montagut.

L'altar major és sobri, elegant i ben polieromat i, al centre, s'obre el cambril espaiós on es venera la Verge. Aquesta imatge és d'alabastre policromat, d'escultura magnífica i de tipus adient a la dona del país. Ens decantem envers un estil gòtic del segle XVI, i sembla una imatge sortida de les mans d'algun escultor coneixedor d'aquesta terra. Amida 75 centímetres d'alçada, està dreta i duu el Fillet segut al braç esquerre, arrupit de tal faisó, que una galta reposa damunt l'espatlla de la Mare.

La Verge de Valldossera és filla de la tradició, i no existeix cap document que li llevi aquesta procedència. El poble diu que fou trobada en aquesta vall d'ossos, sense citar l'indret ni l'autor de la troballa.

Mentre aquesta parròquia fou ermita, i també alguns anys després del traspàs, s'hi feien aplecs el dimarts de Pasqua florida, el tercer diumenge d'agost i el dia de la festa major, que s'escau el vuit de setembre. Però, d'uns quants anys ençà, només s'hi celebra el primer aplec. Per la festa major es fa la gran festassa a la parròquia de Valldossera, i les festes profanes tenen lloc en el barri de Bonany, perquè davant la parròquia no hi ha àmbit. Al voltant d'aquesta només hi ha la casa rectoral i una tenda de queviures.

El dimarts de Pasqua i el dia de la festa major acut a Valldossera una multitud que arriba a més de tres mil persones. Amb bones comunicacions, moltes més n'hi acudirien. Per això els valldosserencs utilitzen totes les influències per tal d'aconseguir la carretera que els ha de posar en contacte fàcil amb les grans ciutats.

Actualment alguns veïns de Valldossera van als mercats de Vilafranca, trescant per un camí carreter durant un trajecte d'unes cinc hores. D'altres, puguen al coll de Santa Agnès per un camí mig fet malbé que s'obre entre la terra remoguda per la retlla, l'enfonsada de la qual deixa singulars línies de terrossos amb el gra colgat a punt de llavorar o amb el rostoll arrencat amb les arrels resseques enlaire. Després de passar gairebé pel dintell de moltes masoveries, escampades igual que un ramat esgarriat a la bona de Déu, s'arriba al coll esmentat, on comença la carretera de Les Pobles, que davalla en contínues ziga-zagues fins al monestir de Santes Creus, aixecat fa vuit segles a la vorera esquerra del riu Gaià.

Montblanch

Santuari de la Serra

Des del Pare Camós, en el cèlebre llibre *Jardín de María*, imprès l'any 1657, fins a la *Guía de Montblanch*, d'Antoni Palau i Dolcet, apareguda darre-
rament, hi ha una rècula d'escrits adreçats a relatar l'història del Santuari de
la Serra, de Montblanc.

Els arxius han estat a bastament regirats. Tot i això, cal reconèixer que,
avui per avui, encara no se sap la data de fundació de l'ermitori de la Serra.
Posseïm notícies concretes de la fundació de l'actual ermita de la Serra, però
sabem, per documents que no permeten dubtar, que en el mateix indret ja
havia existit una capella en la qual era venerada una imatge mariana amb el
nom de Mare de Déu de la Serra. L'emplaçament d'aquesta capella donaria
el nom titular a la imatge.

Segons la llegenda, aquesta imatge fou trobada per un pastor vora d'una
creu miraculosa que la gent anomenà creu *Verda*. Es una imatge que no té
res a veure amb la que actualment és venerada a l'ermita de la Serra en el
lloc preeminent.

La creu que hem citat estava emplaçada, segons veus populars, entre dues
altres que encara existeixen en el mateix indret d'aleshores: l'una alçada en
mig de la plaça de l'ermita, és reformada i no ofereix interès artístic; l'altra,
situada a baix, prop del camí ensorrat, és de la decadència gòtica, amb pe-
destal, tronc i capitell vuitavat. Ostenta senzills ornaments, i una imatge de
la Verge esculpida en baix relleu.

L'estructura de la creu miraculosa a la qual es refereix la tradició, indica
una remota procedència i la fa digna d'ésser la creu de la troballa. Es una
creu de fusta enlairada al cim d'un fust rodó de marbre verd, a mig aire del
qual està encabuda una imatge mariana de marbre estil romànic. Aquesta imat-
ge és de marbre i amida 35 centímetres d'alçada, com si diguéssim una quarta
part de la llargària del fust de la creu aproximadament. Està assegurada i és
polícromada, duu el Fillet segut damunt la cuixa esquerra, la mà dreta del
qual roman en actitud de beneir, mentre amb l'esquerra sosté un llibre tan-
cat. Quan es construí l'actual església de la Serra hom combinà de manera
que la creu dels miracles, o creu *Verda*, junt amb la Verge, restés a la part
de l'Evangeli, exactament com encara avui s'hi venera, o sigui en un altar
exprofés de les escales del presbiteri.

De l'origen de la imatge mariana col·locada en el fust de la creu *Verda*, no

en parla cap historiador. Cal esmentar que aquesta imatge esdevé l'objecte arqueològic de més vàlua que existeix a l'ermita de la Serra.

Alguns documents assenyalen l'existència de la Verge de la Serra abans de l'edificació del convent i capella anexas. Una escriptura atorgada el 20 de gener de 1295 i signada per Mateu Benanchasa, Jaume de Conflent, Berenguer March i Bernat Peyronet, síndics de la Universitat de Montblanc, fa donació del lloc de *Santa Maria de la Serra* a la infantessa Irene Làscara, perquè hi edificui un convent de monges franciscanes. En un document de l'arxiu de la Corona d'Aragó, datat en el mes de març del mateix any 1295, s'esmenta una capella on era venerada la Verge de la Serra. A més a més, l'estructura de la imatge del fust de la creu *Verda* justifica l'origen d'una època anterior a la construcció del convent. Hom suposa que prové de la iconografia del segle XII o de primers del XIII.

Tenim també el testimoni del Pare Camós, quan esmenta alguns miracles prodigats per la creu de pedra, *amb imatge de la Verge*, abans de construir-se l'església actual. La relació d'aquests miracles, el Pare Camós la trobà escrita en un llibre de l'arxiu del convent — còpia feta l'any 1554, d'una escriptura signada en 1359 per Jaume Conesa, secretari del rei, i Miquel Bordelló, síndic de la vila.

Ja l'any 1292, en què hom suposa varen ésser començades les obres de la casa conventual, segons diu Feliu de la Peña s'observà que algunes vegades la creu *Verda* es doblegava de l'un costat a l'altra en pausat va-i-vé, mentre del cel davallaven llums i la il·luminaven. Aquest esdeveniment inesperat produí enrenou entre els fidels, i l'Arquebisbe de Tarragona manà que fossin socavats els fonaments de la creu, al fons dels quals hom trobà uns cadàvers, que algú judicà que podrien ésser dels Sants Màrtirs sacrificats al servei de la fe cristiana.

Dels prodigis obrats per la Verge de la Serra col·locada en el fust de la *Creu verda*, ben aviat se n'assabentà tot el comtat, i més enllà i tot. La gent de tot arreu acudia al santuari amb profunda veneració, eridada sovint per una campana, la qual hi fou posada en recordança de l'esdeveniment d'haver baixat del cel unes llumanetes que se situaren damunt de la creu. Quan això esdevenia, els malalts quedaven guarits de sobte.

L'antiga Verge de la Serra ha guarit hidròpics, extingí allaus de llagosta, retornà la vista a un cec i féu caminar un baldat. Resucità un infant de set mesos i lliurà de la mort a uns nens atropellats per les rodes d'un carro. Una nit, alguns fidels observaren una pluja de llums que queia damunt de l'altar de la Verge; altra nit, aparegué l'església il·luminada, dintre de la qual s'oïren els cants de la missa, i, en acabar-se, restà fosca com abans. També es conta que un devot donà notícia d'haver-se apagat la llàntia, i quan l'estatge dels pelegrins tingué esment d'aquest cas, la llàntia cremava de nou. Un cler-

gue de l'ermita, anomenat Domènec Carnicer, veié com cremaven tres llums al cim de la muntanya de Sant Joan, on hi ha una ermita, i s'adonà com davallaven fins a la Serra. Pel que s'explica en aquest relat, abans de la construcció del convent de la Serra, aquí ja havia existit un estatge de pelegrins.

A més a més, en un manuscrit confirmat en 8 de maig de 1707 pels notaris de Montblanc, en Francesc Castelló i en Josep Cabeça, se citen una pila de miracles obrats per la Verge de la Serra, venerada en l'ermita que cap historiador no ha pogut descriure encara. Els continuats prodigis motivaren algunes súpliques a la superioritat jeràrquica per tal de dur a terme les degudes informacions, la primera de les quals fou a precs de Sor Constança de Hubet, abadessa del convent. Al 17 de maig de 1359, el noble Jaume de Conesa, secretari del rei Pere III, Miquel de Bordell, notari de Montblanc, i altres testimonis subscribiren la dita informació, que fou confirmada per Guillem de Vic, notari de la vila, en 17 d'octubre de 1362. També en 1576 s'obrí nova informació que durà fins l'any 1590, i darrerament, a 18 de febrer de 1707, sor Cecília de Potau i altres religioses del convent, tot adjuntant les actes dels testimonis, s'adrecen a Francesc Tibau, rector de Vilavert, degà de la vila i deganat de Montblanc, perquè sigui rebuda nova informació dels miracles obrats per la Mare de Déu de la Serra.

Es faria interminable la llista de miracles i beneficis obrats per intervenció de l'esmentada Verge, abans i després de l'edificació del convent; per això molts prelats han concedit indulgències i privilegis, així com també n'han atorgat els Papes Clement VI, des d'Avinyó, en 9 d'abril de 1345; Urbà V, en 7 de desembre de 1362 i 29 de maig de 1363; Benet XIII, en 1393, i Clement XI, en 1707.

Mentrestant, en el vell ermitori de la Serra esdevenien fets molt importants, motivats per l'entrada d'una nova imatge de la Verge en condicions una mica llegendàries. En l'arxiu del santuari de la Serra existeix una acta autoritzada pel notari de la vila, Pere Marçal, en 13 de febrer de 1295, en la qual consta l'arribada a Montblanc, amb lletra de recomanació del rei Jaume II que aleshores regia la corona aragonesa, de la filla de l'emperador de Grècia, Teodor Làscara II. En el transcurs d'aquest relat, hem fet esment d'una escriptura signada en 20 de febrer de 1295, en què a precs del rei suara esmentat, es concedeix el lloc de *Santa Maria de la Serra* a la infantessa Irene Làscara, per tal que hi edifiqui un monestir.

La veu del poble conta l'arribada d'aquesta infantessa als peus de l'ermita, per tal com li ha llegat la tradició. Diu que, atreta per la devoció a la Verge del Pilar, de Saragossa, la infantessa desembarcà a Catalunya, per alguns historiadors a Salou. Aquest esdeveniment s'escaigué l'any 1278 segons alguns autors, mentre d'altres el situen per allà els començaments del

1300. Palau i Dolcet fa constar que ha vist documents que fixen l'any 1290 com a terme de l'entrada de la infantessa a Catalunya.

Sigui com sigui, els historiadors donen per verossímil el que l'alludida princesa grega féu via envers Montblanc, acompanyada de nombrosa comitiva i també d'una imatge de pedra que duien en un carro. Segons Coll i Mochales, la princesa anava a Saragossa, i el Pare Camós diu que en venia. El carro que portava la imatge s'aturà davant de l'ermita de la Serra, situada prop del camí reial, i fou debades fer-lo avançar, malgrat d'haver augmentat el nombre de mules i els esforços dels carreters. Llavors, davant de l'impossibilitat de treure el carro del camí i, per tant, de la seguretat de tenir d'abandonar la imatge que portaven, els del seguici li tallaren el dit anular de la mà dreta com a penyora i per tal de posseir-ne una relíquia.

D'ací deriva la fundació del convent de la Serra. La princesa, després de l'insistència divina de romandre a Montblanc, determinà edificar un convent on es guardés i venerés la imatge, que resulta ésser la que actualment és venerada en el sumptuós cambril de l'església de la Serra amb aquest titular.

El monestir anà bastint-se poc a poc, sota el patronatge del rei Joan II, el qual donà llicència i terreny, mentre es trobava a Barcelona, a instància de la princesa Irene. El mateix rei, en 1.^r de març de 1296, des de Saragossa, manà al Batlle Berenguer de Jorba que fes respectar els drets de les ofertes depositades al lloc de la Serra, al rector de la vila, Ramon Pedrol. En 7 d'agost de 1298, l'Arquebisbe de Tarragona, Roderic Tello, atorgà la primera concessió d'indulgències a l'ermita de la Serra.

La fundadora del convent sollicità algunes religioses franciscanes per a fundar la Santa Casa, puix que aquest era el seu intent segons expressa el Pare Camós, però s'ignora el motiu del canvi, perquè a la Serra hi ha hagut sempre monges de Santa Clara, que, segons l'historiador Coll, foren cedides pel convent de Clarisses, de Tarragona, per ésser el més proper. Enlloc no consta si la princesa vestí l'hàbit de l'Orde o si s'entornà al seu país.

Les primeres notícies documentades que es tenen de l'existència de monges al Santuari de la Serra, les dóna un escrit datat en setembre de 1311, en el qual el rei Jaume II concedeix a les religioses, per l'obra del convent, fustes, pedres i altres materials extrets de les ruïnes de la sinagoga construïda pels jueus. En 1313, aquest rei es declara protector preferent de la Serra, i recomana al Batlle que afavoreixi en totes les ocasions a l'Abadessa i monges del convent. I encara més, en 4 de maig de 1322, el propi rei fa donació a la Serra d'un tancat o corral que li pertanyia, i que fins aleshores havia tingut a cens el Castlà de la vila.

La protecció reial, i la prosperitat en què anava desplegant-se la vida en l'ermitori i convent de la Serra, produïren forts contratemps entre els clergues de Montblanc i el plebà Ramon Pedrol, que ja havia estat amonestat una

vegada pel rei, exterioritzà públicament la seva indignació. Les monges es planyeren de les molèsties ocasionades per la indignació de l'esmentat plebà, i el rei Jaume II envià una extensa lletra al Batlle ordenant-li que no permetés de cap manera tals rivalitats. Trobant-se a Montblanc el dia 2 de juliol de 1323, signà un privilegi, en el qual s'eximeix per sempre que les monges de la Serra paguin tributs, qüesties i contribucions; privilegi que confirmaren, els reis Alfons IV, en 1331, i Pere IV, des de Poblet, en 1341. Es té notícia d'una consagració de l'església, per Pere, Arquebisbe de Pandora, en 10 d'agost de 1365.

Durant la primera meitat del segle XIV, són molts els llegats fets a la Serra, els documents justificatius dels quals estan conservats en els arxius de les esglésies de la Conca. L'afluència de gent de tot el món féu necessària la construcció d'un hospital vora el convent, el qual edifici ja sabem acabat a darrers del segle XIV. Estava servit per un majordom, dos sacerdots i dos escolanets.

El rei Martí l'Humà també es declarà protector del convent de la Serra. En data 27 de juliol de 1397, admet perpètuament entre els seus familiars, els dos sacerdots de l'hospital de la Serra, i els concedeix totes les llibertats i privilegis que gaudien els altres capellans i familiars seus.

En 1393, el cardenal Pere de Luna (antipapa Benet XII d'Avinyó) favorequé la Serra amb almoines. D'aquesta època són els nombrosos benifets fundats a la Serra, la llista dels quals dona l'historiador Palau i Dolcet. En 1463 fou renovada la Comunitat; per aquest fi s'hi installaren religioses clarisses d'Aragó, i en 1594, els prelatos de l'Orde franciscana ordenaren a quatre religioses la reforma del convent de la Serra.

En 1611, la Comunitat disfrutava d'una renda anual de 210 lliures, 13 sous i 6 diners. El dot que havien de portar les monges era de 500 lliures. En 8 de setembre de 1627, sor Teresa Aran llegà 50 lliures per a pintar el retaule de l'altar major, i Francesc Amorós, mercader, deixà en testament 10 lliures per al retaule suara esmentat.

D'una visita pastoral efectuada en 22 de febrer de 1450, resulta que a l'església de la Serra existien l'altar major i els altars de Santa Clara, Santa Llúcia, Santa Creu, Onze mil Verges, Sant Climent i Santa Ceefilia. De la capella de Santa Llúcia ja se'n parla en 1384.

En 8 de setembre de 1643 s'instaurà la diada principal del Santuari.

Un tal Josa, de la vila de Montblanc, fou un fervorós devot de la Serra. Deixà 1000 lliures per una corona d'argent destinada a la Verge, i cabals per a refer el cambril, que quedà enllestit en 1803.

Ramon Alfonso, comerciant i hisendat, en documents datats en 28 de desembre de 1840, 21 de febrer i 28 de març de 1841, demana permís a l'Ajuntament per a construir un altar a l'ermita de la Serra, sota l'advocació de

Sant Ramon de Penyafort. Se li concedí el segon altar de la dreta del Presbiteri.

La devoció a la Verge de la Serra sempre ha anat en augment, malgrat les vicissituds per les quals ha passat el convent i l'obra d'aquest ha estat en relació constant amb el Santuari. Dintre d'aquest Santuari es veneren tres imatges Marianes: la romànica de la creu *Verda*, situada en un altar emplaçat als graons del presbiteri, part de l'evangeli, que ja hem descrit; la imatge de la Serra pròpiament dita, portada per la princesa Irene Làscara, segons la tradició, i una altra imatge coneguda també per Mare de Déu de la Serra. D'aquesta imatge no se'n coneix l'origen. Sembla una reproducció matussera de la imatge gran venerada en el cambril. Es de reduïdes proporcions, puix que només amida 20 centímetres d'alçada, està encarnada, és de marbre blanc i és venerada dintre una urna de cristall col·locada davant la barana d'ampit del cambril i damunt mateix del sagrari.

La casa conventual, conjuntament amb l'església i l'estatge de l'ermità forma una edificació irregular de grans dimensions, amb una façana emmarletada i un finestral gòtic com únics ornaments.

Aquest edifici ha sofert algunes restauracions. De l'estructura primitiva no hi ha notícies enlloc. Una porta de volta de canó, enribetada de carreus allargats, s'obre en un pany de paret llis i emblanquinat de la façana que mira a la vila. A peu pla s'estén una plaça gran amb alguns arbres neulits, a l'ombra dels quals hi ha una creu de pedra, que només ofereix la particularitat d'ésser una de les dues creus entre les quals es deturà el carro que aconduïa la imatge de la tradició.

Un passeig empedrat amb balets de riu, que comença al portal de la Serra, mena a unes escales amples que donen accés a la plaça del convent. A una cara que forma angle amb la façana lateral de l'església i amb la banda més vella del convent, s'obre la porta d'ingrés al Santuari de la Serra, damunt de la qual hi ha un campaneret d'espèdanya de dos pisos desiguals amb una campana en el primer.

L'interior del Santuari de la Serra consta d'una nau, les parets de la qual recolzen en cinc faixes de pedra que estreben en repisses d'estil jònic. Al mur de l'Epístola hi ha les capelles del Sant Sepulcre, la flagel·lació de Jesús i el Sant Crist, d'estil ogival primari. La primera és de volta primitiva, i les figures del Salvador, les tres Maries, Nicodemus i Josep d'Arimatea són d'escultura i de tamany natural. La segona capella, també de volta gòtica, amb quatre arcs que s'uneixen en clau, conté un altar neo-clàssic que la població admira: és obra de Ramon Belart. En la tercera hi ha un sepulcre gòtic refundit en el mur, on destaquen alguns escuts bastant borrosos enmig de tres nimbes.

Les dues capelles que hi ha a la part de l'Evangelí contenen detalls del

període ogival. En el pany del mur de cada una hi ha un sepulcre-ossari, possiblement del segle XIV, completament desfigurat. Escampats per l'èrmita hi ha altres ossaris amb imatges d'abadesses i escuts. Dalt del presbiteri, en el mur romanen, empotrades, dues figures de pedra en relleu, que representen abadesses amb bàcul i rodejades d'escuts. En l'arrancada de l'arc de la volta hi ha esculpit l'escut heràldic de la família Torroella. La volta del cor fou bastida per Pere Joan Llagostera durant el segle XVI.

Els graons i empedrat del presbiteri es construïren l'any 1505. En els graons hi ha dos petits altars en un dels quals es venera la creu *Verda* com ja hem dit, amb la imatge miraculosa.

L'altar major és d'ordre neo-clàssic, treballat per Ramon Belart. La vila en pagà 1350 lliures. Les imatges de Sant Pere i Sant Pau fan guàrdia d'honor al finestral que permet la contemplació de la Verge de la Serra, situada en el cambril de tres cossos i un d'avançat, on s'adora la imatge titular envoltada de les quatre matrones: Rabeca, Raquel, Esther i Judit, totes de 1,50 metres d'alçada. Aquest cambril s'inaugurà el 17 de maig de 1779. El decorat és de l'any 1798, i en l'any 1887 s'hi col·locaren les esmentades matrones, obrades per Joan Flotats, les quals són imitació d'altres que ocupaven el mateix lloc, i que s'endugueren els francesos l'any 1808. Per bé que es reclamaren i es pagaren amb escreix, els francesos no les volgueren cedir.

La Mare de Déu de la Serra és tinguda per patrona de la Conca. Es una imatge bellíssima d'alabastre policromat, que amida 155 centímetres d'alçada; està dreta i duu el Fillet segut al braç esquerre, amb un llibre tancat entre la mà esquerra i el genoll. Tot fa creure que és obra de primers del segle XIV o darrers del XIII per tal com la veu popular diu que la Mare de Déu de Forés, titulada de la Salut, fou feta pel mateix escultor que esculpí la de la Serra, i en documents de la rectoria de Forés consta que aquella imatge l'esculpí un escultor de Montblanc durant els anys 1306 al 1324 en què fou acabada. La Verge de la Serra fou restaurada, fa uns 35 anys, per l'Oliva, de Barcelona, essent capellà de la Serra mossèn Jaume Vallvé.

Durant les revoltes motivades per l'invasió dels francesos el convent de la Serra restà molt mal parat. Serví de fortalesa per l'enemic, i aleshores la imatge grossa fou duta amb gran precaució pels francesos a l'església parroquial, com se'ls havia suplicat.

En 1815 es feren obres a l'església, i del 10 al 13 d'agost de 1816 s'hi feren grans festes perquè hi fou traslladada la imatge de la Verge. En tornà sortir en 24 de març de 1822 per a ésser depositada per molts anys a l'església de Santa Maria, fins el 6 de maig de 1825 que fou novament pujada a la Serra, junt amb la relíquia de Sant Macià, però l'endemà fou tornada a l'església parroquial.

Pregàries, festes votives i funcions religioses de totes menes, a despeses

MONTBLANCH. Mare de Déu
de la Serra

MONTBLANCH. Imatge
venerada a l'ermita
de la Serra

MONTBLANCH. Imatge de la
Creu Verda

Cl. F. Blasi

Cl. F. Blasi

MONTBLANCH. Interior de l'Ermita de
la Serra

MONTBLANCH. Vista de l'ermita de
la Serra

Fotos F. Blasi

MONTROIG. Mare de Déu de la Roca

MONTROIG. Façana del Santuari de N. D. de la Roca

MONTROIG. Interior de l'ermita de la Mare de Déu de la Roca

MONTROIG. Vista del Santuari de la Roca

Fotos F. Blasi

d'innombrables protectors, s'han succeït persistentment en el Santuari de la Serra, de Montblanc, durant tot el temps de la seva existència. Es clar que també ha sofert els estralls de les guerres, i aquestes han produït trasbalsaments dintre l'Orde monàstica que habitava el convent, la pau del qual sovint es veia torbada per oficials i soldats de l'exèrcit, que sense cap mirament ni escrúpol sostenien llargues converses amb les monges. Calgué reformar l'Orde de la casa, a manament dels superiors jeràrquics.

Malgrat tot, mai no ha minvat la devoció a la Verge de la Serra, ans al revés, sempre ha anat en augment. Les nombroses deixes i ofrenes queien al Santuari amb prodigalitat inconcebible; tant, que les altres esglésies de Montblanc s'adonaren del minvament de socorsos. Per tal de remeiar-ho, una vegada es reuniren el Plebà i clergues de la vila i acudiren al rei, qui procurà harmonitzar les coses i ordenà l'arranjament al batlle Berenguer de Jorba, amb la condició de no allunyar els devots del Santuari; d'aquest Santuari que ha estat l'àncora de salvació en els eixuts dels camps i en les epidèmies malestrugues.

I ara, lector amic, reposeu assegut a les escales del pedestal de la Creu del convent. D'aquest sitial estant, igual que si romanguessiu en un replanet del cel, podeu albirar a l'entorn vostre i restareu embadalit. Veureu Montblanc tot ple d'història, i els seus voltants sembrats de conreus ufanosos, travessats per la veta argentada del riu Francolí... A l'ombra de la soledat és més plaent de contemplar el panorama esplèndid estés com un immens jardí fins a les Serres del Tallat, Coll de Cabra, muntanyes de Prenafeta, esquenada de Miramar, Turó de Puigcabrer, cims de Rojals, Serres de Prades i estribacions de serra de la Llena. Davall nostre hi ha Montblanc amb els seus carrers retorçats, rovellats per les centúries, encés com una immensa brasa de foc al besllum del sol i untat d'un bàlsam de poesia patriarcal.

Des de la Serra (550 metres sobre el nivell de la mar) ens lleu de poder admirar la munió de cases cenyides per medievals muralles, amb les seves torres i marlets i matacans de defensa, i per damunt de tot sobreixen les agulles calades de l'església de Santa Maria, mateix que acabades de florir sobre el gòtic sever de l'estil català.

La vila de Montblanc es redreça amb tota magnificència entre mig del passat, el present i l'esdevenidor. Cada una de les pedres daurades evoquen la pols dels sens ancestrals, i el Santuari, torbada la quietud només pels cants religiosos de les monges, fa retrunyir per tota la Conca el dringar metàlic de llurs campanes, i arreu escampa l'aurèola de religiositat en què es mou tot el poble sota l'advocació de la Mare de Déu de la Serra.

Montroig

Ermita de la Roca

Montroig és un antic poble prop de Reus, situat vora de la muntanya d'Escornalbou. Talment sembla que pretengui separar-se del pla del Camp i escalar les graonades rocoses esteses cap a ponent com un immens parapet. Ací i allà els conreus són variats, i entre aquesta varietat el paisatge esdevé tot l'any primavera. Els garrofers de verdor eterna i lluenta; les oliveres, amb el brancatge argentat i agrupat igual que un pom d'herba bosquetana; les taques negroses dels avellanars, confosos entre la catifa matisada amb el verd de les hortalisses... tot ajuda a la infinita policromia del seu terreny.

A la tardor, damunt d'aquesta terra s'estenen les brases de foc dels pàm-pols de les vinyes decandides i, també, els bocins d'aram del fullatge despullat dels avellanars es posen sobre el roig dels bancals estovats pels llauradors. L'ermita de la Roca s'albira de lluny estant. Situada dalt un turó d'estructura força original, talment sembla caiguda del cel i sostinguda sobre una immensa roca punxaguda, vora la muntanya d'Escornalbou que s'escau al Nord, els turons de Vinyols posats a l'Est i les serres de Colldejou i Prasdip esteses a l'Oest. Al Sud s'albira la planura sempre centellejant de la mar, amb algunes veles blanques i fugisseres. D'antuvi, aquesta ermita sembla accessible només als ocells.

Prop d'ella, les pedres s'alcen com fantasmes amenaçadors, rogenques i pelades, igual que tallades a pic, i les vetes del terreny i els seus trencalls esdevenen d'una precisió meravellosa i endurida. Formen claps monstruosos i comalades gabarrenques, que si de dia són admirables, la fosquedat les farà basardoses. El color del saldó barrejat amb l'agrisat del granit, la llisor vernisada del trenc mineral esdevingut milenari i la verdor imprecisa de les mates i de l'arbreda, produeix una gama esclatant, més brillant encara al cop del sol i més contrastada per la blancor del Santuari, que hom albira aixecat ben sol al cim desnivellat de tot aquest bé de Déu de policromia.

Des de Montroig es va a l'ermita seguint un bon camí que mena al peu de la muntanya. En ésser aquí comença un pendent guarnit de xiprers seculars. Entre alguns pins aferrats entortolligades damunt de la pedra sense trencs, el camí puja al cim; un camí empedrat per la naturalesa i a trossos pels homes, ample i solcat en ziga-zagues damunt la roca fins a l'ermita.

S'arriba a dalt amb suor. La primera porta que es troba mena a una plaça circumdada per la línia de pòrtics de l'estatgeria, per la façana senzilla del

Santuari, amb el campanar baix, i per una barana d'ampit que permet examplar l'esguard i priva l'estimbament. Som a 500 metres d'altitud sobre el nivell de la mar.

Abocats de cara l'horitzó es frueix d'un paisatge magnífic vers el Camp de Tarragona. Un oreig reconfortador ens envia la mar propera, com a primera besada. Grat sia al cel aclarit, al sol migdial i l'airet fi com l'acer acabat de brunyir, les coses tenen un contorn cru de tan precís, i al nostre entorn tot s'ha fet gràcil. La cinta grisa de la carretera es dibuixa com un cinyell; els pobles i masies i ciutats gairebé es toquen, i un ventet picant puja flaires resinosos i dolces sentors del Camp.

La situació de l'ermita ens encomana l'encís de la divinitat. Isolats en aquesta altura, damunt un abisme que s'enfonsa als nostres peus, sentim créixer el coratge.

Les edificacions actuals de l'ermita són modernes, perquè les primitives caigueren sota la malestruga gesta dels soldats francesos, que envaïren el Camp de Tarragona per allà l'any 1808. A l'any següent, l'endemà de la desfeta de les tropes franceses al Pont de Goy, la desbandada d'aquestes s'adreçà a Reus i a Cambrils el dia 26 de febrer, i molta gent del Camp fugiren a la muntanya. Llavors, els veïns de Montroig, per temença a possibles sacrilegis, amagaren la imatge de la Roca en la cova d'un avenc nomenat de la Mare de Déu, tan dissimulada dintre aquesta cova, que la gent no se'n sabia avenir. aquella cova semblava feta per aquesta avinentesa.

Anà a Montroig una partida de francesos el dia 13 de març, i tot i dur molts carros buits per endur-se'n ordi i altres coses, no tingueren temps d'emportar-se res. Els francesos recularen cap a Reus, i el dia 18 del mateix mes, que s'esqueia en dissabte i dia de Sant Gabriel, es tragué la imatge de la cova al·ludida. El dia de Pasqua es féu festa a la parròquia en acció de gràcies per haver salvat el poble del perill. La imatge romangué a l'església de Montroig.

El dia 10 de juny de l'any 1811 sortiren a la carretera uns soldats catalans i prengueren un convoi dels francesos, compost de vint mules carregades de farina, el qual fou pujat a l'ermita de la Roca com a lloc segur. El general Gochet s'irrità molt i, a la nit següent, encerclà de tropes el poble per tal que ningú no s'escapés.

Al cap de tres dies entraren els francesos a Montroig, i després de permetre dir una missa a l'església a les sis del matí, saquejaren totes les cases, profanaren la parròquia i pujaren a l'ermita on aparegueren els cobejats sacs de farina. Se n'apoderaren després, però, de malmetre tots els altars, cremar els Sants, ensorrar la teulada i estimbar-ho tot, deixant només la porta com única romanalla del Santuari.

A més a més, prengueren una bandera del sometent de les dues que hi havia,

provinents de dues lleves sortides de Montroig per a combatre el francès. A una cara d'aquestes banderes hi havia pintada la Verge de la Roca, i a l'altra Sant Miquel, patró del poble, i les armes reials amb l'inscripció "Viva Fernando VII". A la tornada de l'expedició, aquestes banderes foren regalades a la Verge de la Roca.

La clemència demanada pels veïns de Montroig, excità més el general francès, i no content de les malvestats fetes, s'endugué tots els homes de la vila, que serien un centenar, i a Cambrils, davant de l'Hort d'en Riba, fusellaren a Fr. Joan de Santa Ursula, Carmelita regent de la parròquia, Joan Cabrer, de l'ajuntament i Joan Bta. Ferratger, secretari. Els cadàvers foren trepitjats pels cavalls, i hom diu que a sobre d'ells els tiraren alguna cosa encesa de foc. El rector Joan Baget, aquell memorable i luctuós dia no es trobava a la vila, perquè anant a Tarragona caigué del matxo i fou traslladat malalt a Reus. Aquells francesos també fusellaren quatre soldats de Montroig, i aquella bandera del sometent anà a parar a Girona. Es conta que el primer francès que calà foc a l'ermita se li assecà el braç i, en trobar-se malament al Coll de Balaguer, demanà per confessar-se. Hi anà el vicari de Montroig, mossèn Tomàs Roca, qui explicà el que havia vist.

Abans d'aquestes malifetes, la Mare de Déu de la Roca gaudia de gran veneració entre tots els pobles veïns. L'existència de l'ermita està calendada en un testament atorgat el 12 de maig de 1299. Després passen anys sense aparèixer documents que puguin donar altres aclariments.

El dia 20 d'abril de l'any 1439, era prior de La Roca un tal Guillem Mora que consta com a canonge d'Escornalbou. Els frares d'aquest monestir, fins a l'any 1871, prengueren part en totes les festes i pregàries celebrades a l'ermita, encarregant-se de predicar-hi un d'ells. D'aquesta avinentesa se'n deriva una marcada influència sobre l'ermita, la qual algunes vegades havia fet suscitar plets referents a drets adquirits, entre el susdit monestir i l'ajuntament de Montroig.

Alguns historiadors esmenten la possibilitat de la permanència de monges benetes en aquest Santuari. Potser perquè la casa de l'ermità és molt gran, i fins té traces de priorat. Però fetes algunes excavacions en l'indret conegut per *fossar de les monges*, no s'han trobat vestigis de convent enlloc, ni restes de cadàvers que puguin aclarir aquesta suposició.

De l'any 1439 ençà sovint es troben clarícies. Una llosa de la plaça, esculpida l'any 1591, segurament assenyala un fet memorable. Traduïda del llatí, diu: "Beata-Maria-Giberga em feu, Any 1591".

La tradició esmenta un fet succeït l'any 1630, referent a l'antiga edificació de l'ermita. Degut a l'atrevida situació de l'obra, construïda damunt una roca nua i llisquent, un dia s'enllavisà la paret de la part de l'epístola fins als graons del presbiteri. La imatge de la Verge no sofrí cap dany, i en atu-

rar-se la davallada, se la trobà sobre l'ara de l'altar major. Refeta la capella, la imatge fou tornada al centre del retaule, d'on havia descendit miraculosament.

La Verge de la Roca també és filla de la tradició. Fou trobada per un pastor, damunt d'una roca i sota una palmera. Per bé que no se cita el lloc de l'aparició, se suposa escaiguda en l'indret on actualment hi ha la capella. Aquesta imatge és de fusta ennegrida i a mig tallar, puix només té esculturats els caps de les dues figures. L'infant Jesús està sostingut per la Verge en una mena de braç esquerre. Amida 80 centímetres d'alçada, i la seva talla s'adiu a la iconografia del segle XVIII, ço que indica que no deu ésser la primera imatge venerada en aquesta ermita. Fins a l'any 1808 dugué una túnica de seda florejada com a únic ornament, tal com sembla que la trobà el pastor de la tradició. Avui, a més a més, llueix vestits de riques brodades en or i argent. Cal que així sigui perquè la talla és molt defectuosa.

Acabada la guerra del francès, l'any 1814, es reconstruí l'ermita de la Roca, orientada a Ponent, que amida 20 metres de llarg per 7 d'amplada, sense comptar la fondària de les quatre capelles laterals. En el mateix any es refongué la campana, que era del 1638. L'any 1815 es féu el cor i el presbiteri, on es posà l'altar d'estil neo-clàssic, fet a Reus, i dut a la Roca el dia 25 de juny. També aquest any es posaren les imatges de Sant Josep i Sant Jeroni, fetes a Barcelona, les quals apareixen com guardianes de l'obertura del cambril. Aquest està il·luminat per una lluernia zenital, sota de la qual es venera la Verge de la Roca. La imatge fou traslladada aquí, amb gran pompa i solemnitat, el dia 8 de setembre de l'any 1816 data en què la capella quedà restaurada del tot.

En la tal diada acudí a l'ermita gent de tot arreu amb processó i balls populars, entre els quals hi havia la moixaganga, bastonets, cereolets, rondó de moros i cristians, el de les Gitanes, de dames i vells, de Valencians i els Diables tirant carretilles a desdir. En un manuscrit de l'any 1841, fet per un procurador de la Mare de Déu, es llegeix: "He vist jo que alguns anys lo ball de Valencians pujava amb la torreta fins dalt de Sant Ramón". La Verge en l'avinentsa d'aquestes festes, obtingué presents valuosos en mantells i joies.

D'aleshores ençà, s'han anat fent millores al Santuari, administrat pel rector del poble de Montroig, i per una comissió de l'ajuntament. El nomenament d'ermità cal que sigui aprovat pel Vicari General de la Diòcesi.

A l'any 1817, un tal Joan Riba regalà el salamó de cristall que penja de la volta de la capella, perquè trobà la muller bona, com havia demanat a la Verge; a l'any 1818, es posà la barana de ferro al presbiteri; en 1824, s'enquixà l'altar major i es daurà i, en 1826, s'encarnà Sant Ramon, trobat a la platja i tret enfora per la mar, segons diu la tradició.

En l'any 1829, es pintà el cambril i, en 29 de març del mateix any, es feren els altars de Sant Blai, Sant Pau i Santa Rosa. En 1830, es comprà un organet a dos registres, el 1831, es posà el rellotge a la façana, i el 1834 es féu l'altar del Nen Jesús.

El cancell fou pagat per un coronel de l'exèrcit; més tard, però, es canvià per altre de més artístic, construït a despeses del marquès de Marianao. En les passejades que aquest noble fa pels voltants de la senyorial i rica pertinença de Cambrils, sovint visita el Santuari de la Roca, que s'escau a prop. Es un dels seus més fervents protectors.

El dia 5 d'abril de l'any 1835, amb motiu dels desordres produïts per la guerra i per por a possibles profanacions, el govern manà tancar l'ermita, i la imatge de la Verge fou baixada en processó a l'església parroquial de Montroig. En 8 d'abril de l'any 1841, acabada la guerra, la Verge fou pujada al Santuari amb gran contentament del poble, la gent del qual el venera i el visita sovint amb pregona devoció.

Anys enrera, se celebraven grans festes al Santuari de la Roca. Els veïns de Montroig, els de Montbrió, els de Riudecols, els de Cambrils i tots els de la rodalia, acudien a la Verge amb gran veneració. Amb motiu de fer pregaries populars, adreçades a conseguir gràcies divines, s'ha baixat la imatge a la parròquia els anys 1703, 9, 30, 38, 53, 64, 65, 75 y 1788. En aquest darrer fou duta per quatre sacerdots i quatre religiosos d'obediència d'Escornalbou; hi hagué prèdica per un frare del dit monestir, com gairebé succeïa en totes les festes del Santuari; molts noiets vestits de blanc anaven amb una corda lligada al cos i una o dues ratlles de ferro al coll; noies de tres en tres formaven corrua amb el Sant Crist al pit i vestides de dol i, al darrera, venia tot el seguici del poble en penitència.

En els anys 1809, 1810 i 1815, que la peste havia envaït tot el Camp de Tarragona, aquest flagell no entrà a Montroig degut a la intervenció divina de la Verge de la Roca, i el poble l'honorà amb grans festes.

També la Verge de la Roca ha obrat innumbrables prodigis en el guariment de determinades malalties, com es constata guaitant els moltíssims exvots penjats a les escales del cambril. Quan una criatura herniada guaria la seva trencadura, hi havia la costum de dur a l'ermita tant de blat com pesava la criatura guarida.

Actualment, les pràctiques religioses han minvat i els aplecs també. El segon dia de Pasqua Florida se celebra processó; el dia 8 de setembre té lloc la festa major de l'ermita, i, per Sant Miquel, també s'hi fa festa. El dia 23 d'agost de l'any 1907 se celebrà una romeria al Santuari de la Roca, molt concorreguda, durant la qual es cantà un himne molt escaient, compost per mossèn Salvador Roca.

Un passadís volta el Santuari per l'única part accessible, que passa pel

Fossar de les Monges. Aquest passadís està tallat en graons sobre la roca de saldó, ratada per l'aigua, i gual que un rusc d'abelles sense la mel. Seguint aquest passadís es puja a la capella de Sant Ramon, situada al cim d'una monstruosa roca que vola mig enfora de la vertical, en aparent perill d'eixafar l'ermita de la Roca. Després de forta pujada, hom assoleix la capella reduïda i restaurada de poc, i, sobre tot, sempre emblanquinada de nou, per tal com serveix de guiatge diürn als mariners desgarrats en la mar. D'aquest enlairament estant, llosa balconera per excellència, s'albiren una trentena de pobles.

Un altre ermitori existeix free a free de les cases de Montroig, dedicat a la Verge del Peiró, possible corrupció de "pedró" o "pedra". S'edificà l'any 1752 a despeses del pagès Josep Nuet, com a repòs per a les persones velles o xacroses que no es veiessin en coratge per assolir la cima de la Verge de la Roca. Una vegada fou despenyada la porta d'aquest ermitori per algun malfactor i, per tal motiu, romangué molts anys tancada, després, però, de traslladar la Verge a la parròquia. Actualment ha estat retornada al culte, i les despeses de conservació van a càrrec del Marquès de Montroig. Es un ermitori molt petit, dintre del qual gairebé només caben el capellà i l'escolanet.

FRANCESC BLASI I VALLESPINOSA